

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือด้านยาของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุที่บ้าน ด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ทำการเก็บข้อมูลผู้ป่วยจากแฟ้มประวัติผู้ป่วยและสัมภาษณ์ผู้ดูแลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก (in-depth interview) ซึ่งมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์ (ดูภาคผนวก) ที่จัดเตรียมไว้เป็นกรอบ ด้วยความมุ่งหวังว่าวิธีการเก็บข้อมูลนี้จะเปิดโอกาสให้ประชากรที่สนใจศึกษาสามารถแสดงความรู้ ความคิดเห็น ความเชื่อได้อย่างกว้างขวาง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยนี้คือ ผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุโรคเบาหวานจำนวน 12 คนซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1. ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มารับการรักษา ณ ศูนย์สุขภาพชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก และได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญว่าเป็นโรคเบาหวานมาไม่น้อยกว่า 1 ปี
2. ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยสูงอายุโรคเบาหวานมาไม่ต่ำกว่า 3 เดือน
3. สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดีและยินยอมเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้

นอกจากนั้นได้ทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลผู้ป่วยสูงอายุโรคเบาหวานจำนวน 12 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลจากผู้ดูแลกลุ่มตัวอย่าง

สถานที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูล ณ ศูนย์สุขภาพชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลกและที่บ้านของผู้ดูแลกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. คณะผู้วิจัย
2. เทปบันทึกเสียงและเครื่องบันทึกเสียง
3. แบบสอบถามข้อมูลของผู้ป่วยสูงอายุ ใช้สอบถามผู้ป่วยสูงอายุที่มารับการรักษาที่ศูนย์สุขภาพชุมชน มีทั้งหมด 3 หน้าแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วน A ข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วยสูงอายุ เป็นคำถามเกี่ยวกับ การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในบ้าน อาชีพ แหล่งที่มาของรายได้ สิทธิในการรักษา รวมทั้งสิ้น 7 ข้อ

ส่วน B ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะโรคของผู้สูงอายุ เป็นคำถามเกี่ยวกับ โรคที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ระยะเวลาที่เป็น ยาที่ใช้รวมถึงวิธีการใช้ยา ระดับน้ำตาลในเลือด รวมทั้งสิ้น 3 ข้อ

ส่วน C ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ดูแลสูงอายุ เป็นคำถามเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุมีผู้ดูแลหรือไม่ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ดูแล ที่อยู่ รวมถึงแผนที่บ้านของผู้ดูแล

4. แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ มีทั้งหมด 3 ส่วนดังนี้

ส่วน A ข้อมูลพื้นฐานของผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นคำถามเกี่ยวกับ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร อาชีพ รายได้ต่อปี การศึกษา ความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ ความถี่ในการมาเยี่ยมผู้สูงอายุ เวลาที่ผู้ดูแลอยู่กับผู้สูงอายุในแต่ละวัน จำนวนปีที่ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งสิ้น 10 ข้อ

ส่วน B ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกวดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยใช้ทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม (social support theory) เป็นกรอบแนวคิด เป็นคำถามเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุทั้งในเรื่องทั่วไป และเรื่องยา

ส่วน C ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นส่วนที่สำรวจอุปสรรคในการดูแลผู้ป่วยสูงอายุและ ความต้องการของผู้ดูแลในการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโรคและยาของผู้สูงอายุ ทั้งหมด 4 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

1. รวบรวมข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามและแนวทางการสัมภาษณ์
2. สร้างแบบสอบถามและแนวทางการสัมภาษณ์ ทดลองใช้และแก้ไข จนได้แบบสอบถามและแนวทางการสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์จึงใช้เก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอความร่วมมือในการวิจัยจากท่านนายกเทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อขอทำการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มารับบริการ ณ ศูนย์สุขภาพชุมชน
2. ติดต่อประสานงานกับหัวหน้าพยาบาล ณ ศูนย์สุขภาพชุมชนตามหนังสือตอบรับจากท่านนายกเทศบาลนครพิษณุโลก
3. ติดต่อขอความร่วมมือจากพยาบาลและเจ้าหน้าที่ ณ ศูนย์สุขภาพชุมชนเพื่อขอข้อมูลตารางวันเวลาให้บริการสำหรับคลินิกเบาหวาน
4. แจ้งเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สูงอายุเข้าร่วมการศึกษา ให้พยาบาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายบำบัดทราบ เพื่อช่วยในการคัดกรองผู้ป่วยสูงอายุที่มารับการรักษาให้กับคณะผู้วิจัย หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณสมบัติและคัดเลือกผู้เข้าร่วมการศึกษาอีกครั้ง
5. คณะผู้วิจัยทำการพูดคุยสร้างความคุ้นเคยกับผู้ป่วยสูงอายุ ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมงานวิจัย
6. หากผู้ป่วยสูงอายุสมัครใจเข้าร่วมงานวิจัย คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ป่วยสูงอายุ โดยใช้แบบสอบถามข้อมูลของผู้สูงอายุ และผู้สัมภาษณ์จะถามผู้สูงอายุถึงผู้ดูแลหลัก เพื่อติดต่อขอสัมภาษณ์ต่อไปด้วย และทำการตรวจสอบเก็บข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วย
7. ถ้าผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุและบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยสูงอายุมาที่ศูนย์สุขภาพชุมชนพร้อมกับผู้ป่วยสูงอายุในวันสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์สอบถามความสมัครใจของบุคคลเหล่านั้นในการเข้าร่วมงานวิจัย แล้วทำการขอที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์และแผนที่บ้านของผู้ดูแล เพื่อติดต่อนัดหมายวันเวลาสัมภาษณ์ผู้ดูแลที่บ้านอีกครั้ง

8. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายที่บ้าน โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุ เป็นการสัมภาษณ์ระดับลึกและขออนุญาตบันทึกการสัมภาษณ์ลงเทปบันทึกเสียงเพื่อให้เก็บบันทึกคำสนทนาได้อย่างถูกต้องครบถ้วน
9. ทำการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์แล้ววิเคราะห์ผล

การตรวจสอบความตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลมากขึ้น คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพที่เรียกว่า การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation technique) 2 ชนิดคือ

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation)

โดยเก็บข้อมูลในประเด็นคำถามเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลคนเดียวกัน แต่จำนวนหลายครั้ง (multiple visits) เพื่อให้โอกาสกับผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามได้หลายครั้งและเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับจากการบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodology Triangulation)

ในการวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีร่วมกันในการตอบคำถามปัญหาการวิจัยเดียวกันได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วย การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกต

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีการอุปมาน (Inductive method) ซึ่งเป็นวิธีการหลักในการประมวลผลข้อมูลงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Verification of data)

ในช่วงที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปที่บันทึกจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลเพื่อให้ได้ข้อมูลครบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และหากประเด็นใดที่ยังขาดความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม โดยการกลับไปสัมภาษณ์ผู้ดูแลที่บ้านอีกครั้งหรือสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้มีการตรวจสอบข้อมูลและความเพียงพอของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้กับอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมปริญญาโทด้วย ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analyzing data)

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการบันทึกเสียง ถูกนำมาถอดเทปเป็นบทสนทนาโดยละเอียดทุกคำพูด แล้ววิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เรียบเรียงด้วยการเขียนบันทึกแฟ้มข้อมูลต่างๆ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word processing (Microsoft word) เพื่อนำมาใช้ในการแยกแยะข้อมูล ให้รหัสข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล (categories) โดยเป็นการให้รหัสแบบเปิดกว้าง (Open coding) เริ่มจากผู้วิจัยได้อ่านบันทึกการถอดเทปคำสัมภาษณ์แบบ คำต่อคำ บรรทัดต่อบรรทัด แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อความ (text) เพื่อรวบรวมให้แนวคิดเหมาะสมกับข้อมูลที่มีอยู่ แล้วให้รหัสข้อมูลภายในตัวแปรหลัก (หัวข้อหลัก-Core categories หรือ Theme) และให้รหัสข้อมูลหัวข้อย่อย (sub-categories)

3. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

คณะผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เริ่มกระบวนการเก็บข้อมูลจนกระทั่งนำเสนอผลการวิจัย กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับคำชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการศึกษา ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย พร้อมกับบอกให้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ ของหัวข้อที่จะทำการสนทนา การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา ระยะเวลาที่คาดว่าจะใช้ในการสนทนาและสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกที่สุด โดยคำนึงถึงความเป็นสัดส่วนขณะเก็บข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยจะให้ความมั่นใจกับผู้ให้ข้อมูลว่าจะเก็บรักษาความลับอย่างดีไม่เปิดเผยผู้ให้ข้อมูล การนำเสนอข้อมูลจะใช้นามสมมุติแทน ผู้วิจัยจะนำแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนามาให้อ่านล่วงหน้า เพื่อตรวจสอบความสมัครใจในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกทาบถามซักถามข้อข้องใจเพิ่มเติมจนมีความกระจ่างและมีเวลาในการคิดทบทวนก่อนตัดสินใจให้คำตอบด้วยความสมัครใจของตนเอง และในระหว่างการสนทนาหากมีคำถามใดไม่สะดวกใจที่จะตอบก็มีอิสระที่จะไม่ตอบ และถ้าข้อมูลใดที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ให้นำเสนอ ผู้วิจัยจะตัดข้อมูลดังกล่าวออกไปไม่นำมารวมในการแปลผล

